

Odborné stanovisko podľa § 1 ods. 2 písm. f) zákona č. 308/1993 Z. z. o zriadení Slovenského národného strediska pre ľudské práva v znení neskorších predpisov

Dňa 14. apríla 2023 doručila Slovenskému národnému stredisku pre ľudské práva (ďalej ako "Stredisko") žiadosť o vydanie odborného stanoviska XXX, v ktorom žiada o posúdenie možného nedodržania zásady rovnakého zaobchádzania v zmysle zákona č. 365/2004 Z. z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov (antidiskriminačný zákon) (ďalej ako „antidiskriminačný zákon“).

V zmysle § 1 ods. 2 písm. f) zákona č. 308/1993 Z. z. o zriadení Slovenského národného strediska pre ľudské práva v znení neskorších predpisov, Stredisko vydáva odborné stanoviská vo veciach dodržiavania zásady rovnakého zaobchádzania podľa antidiskriminačného zákona. Stredisko vydáva v predmetnej veci nasledovné odborné stanovisko.

Z obsahu žiadosti

Dňa 8. novembra 2022 skupina piatich rómskych aktivistiek spolupracujúcich s XXX cestovala autobusom na trase XXX – XXX. Ženy popísali nasledovnú situáciu:

„Po nastúpení do autobusu sme si sadli dopredu, kde boli voľné miesta. Šofér nás vyzval, aby sme išli si sadnúť na miesta vzadu, vraj smrdíme. Hovoril nám, že neberieme ohľad, že keď idú z majority ľudia z práce, že musia cítiť ten náš cigánsky smrad a počúvať náš hlučný hovor. My sme si normálne sadli, samé sme išli z práce. Proti tomu, čo hovoril šofér sme sa slušne ohradili, že aj my ideme z roboty a nesmríme. Šofér nám začal vulgárne nadávať, že sme jedna cigánska banda, že smrdíme. Povedal nám, aby nás „maria skarala“, že jeho bolí z nášho smradu hlava. Začal na nás vykrikovať, že on robí na cigánov, že platí dane, že cigáni sú leniví, že nechcú pracovať, že slušní ľudia na nich robia.

Jedna z nás mu povedala, že aj my ideme z roboty a on na to výsmešne povedal niečo v tom duchu, že cigánska banda, vy ste nikdy nerobili a že nech zavrie pysky a vypadne dozadu autobusu.

Ďalej šofér hovoril, že všetkých cigánov treba brať do jedného mecha, že sú všetci rovnakí. Ďalšia z nás sa ho spýtala, že prečo uráža Rómov, keď mu nikto nič nerobí. Šofér jej začal na to vulgárne nadávať, hovoril jej, že „ty pi*a cigánska, buď ticho, zavri pysky a papuľu“, že celý autobus od nás smrdí. Tiež hovoril, že „ty môžeš byť poobliekaná neviem jak, ale stále si cigánska pi*a“. Nadával, že aby sme všetci cigáni skapali. Uvedené správanie šoféra nás urazilo, bolo to pre nás ponižujúce, bolo nám do plaču. Sme presvedčené, že zamestnanec SAD sa takto nemôže správať k cestujúcim.“

Rómske aktivistky podali trestné oznámenie pre podozrenie zo spáchania trestného činu hanobenia národa, rasy a presvedčenia. Súčasne podali sťažnosť obchodnej spoločnosti XXX (ďalej ako „dopravca“), ktorá ju vyhodnotila za dôvodnú a ospravedlnila sa za správanie vodiča. Neposkytla však žiadne informácie o prijatých opatreniach voči tomuto konkrétnemu zamestnancovi, ako aj iným zamestnancom na predchádzanie obdobným situáciám do budúcnosti.

XXX Stredisko žiada o vydanie odborného stanoviska vo veci možného porušenia zásady rovnakého zaobchádzania zo strany vodiča a posúdenie toho, či konaním zamestnávateľa nedošlo k porušeniu zásady rovnakého zaobchádzania s dôrazom na povinnosti, aké mu v danej situácii ukladajú platné právne predpisy na ochranu pred diskrimináciou.

Relevantná antidiskriminačná legislatíva a právne posúdenie

Vnútroštátnym právnym predpisom upravujúcim povinnosť dodržiavať zásadu rovnakého zaobchádzania je najmä antidiskriminačný zákon, ktorý vo svojich ustanoveniach vymedzuje základné definičné znaky diskriminácie. K dôvodnému záveru o diskriminácii možno dospieť na základe kumulatívnej identifikácie jej definičných znakov vymedzených antidiskriminačnou legislatívou. Musí byť jasne identifikovateľná zákonom chránená oblasť právnych vzťahov, dôvod, na základe ktorého nemožno s fyzickými či právnickými osobami zaobchádzať menej priaznivo a jednotlivé formy diskriminácie. Zároveň je nutné vyhodnotiť, či došlo, alebo mohlo dôjsť k menej priaznivému zaobchádzaniu, a to na základe tvrdených skutočností. V ustanovení § 8 a 8a antidiskriminačného zákona zákonodarcu upravuje aj podmienky tzv. prípustného menej priaznivého zaobchádzania, t. j. legálnych výnimiek z porušenia zákazu diskriminácie.

V posudzovanom prípade je jasne identifikovaná chránená **oblasť poskytovania tovarov a služieb**, v rámci ktorej platí zákaz diskriminácie v zmysle § 5 antidiskriminačného zákona. V zmysle hlavného prameňa primárneho práva Európskej únie - Zmluvy o fungovaní Európskej únie za službu podľa čl. 57 možno považovať *plnenia, ktoré sa bežne poskytujú za odplatu, pokiaľ ich neupravujú osobitné ustanovenia o voľnom pohybe tovaru, kapitálu a osôb*. Zákon č. 250/2007 Z. z. o ochrane spotrebiteľa a o zmene zákona Slovenskej národnej rady č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov (ďalej ako „zákon o ochrane spotrebiteľa“) v § 2 písm. i) definuje službu ako *„akúkoľvek činnosť alebo výkon, ktorý je ponúkaný spotrebiteľovi odplatne alebo bezodplatne vrátane činností upravených osobitnými predpismi, nad ktorými vykonávajú dozor profesijné komory alebo iné orgány verejnej správy, ako sú uvedené v § 19.“* V ustanovení § 4 ods. 3 uvedeného zákona je priamo inkorporovaný normatív zákazu diskriminácie, a to v nasledujúcom znení: *„Predávajúci je povinný vo vzťahu k spotrebiteľovi dodržiavať zásadu rovnakého zaobchádzania v poskytovaní výrobkov a služieb ustanovenú osobitným predpisom.“* Týmto osobitným predpisom je antidiskriminačný zákon, ktorý zaväzuje adresáta rešpektovať zákaz diskriminácie tak vo verejnoprávnej, ako aj súkromnoprávnej oblasti.

V zmysle dôvodovej správy k zákonu o ochrane spotrebiteľa z 10. januára 2007: „*zákaz diskriminácie je tiež jedným z princípov ochrany spotrebiteľa, znamená rovnaký prístup podnikateľa ku všetkým spotrebiteľom pri poskytovaní výrobkov a služieb. Táto oblasť je veľmi dôležitá, o čom svedčí i tá skutočnosť, že ochrana spotrebiteľa je posilnená existenciou osobitného antidiskriminačného zákona, ktorý rieši spôsoby domáhania sa ochrany spotrebiteľa v prípade, ak sa cíti byť postihnutý takýmto zaobchádzaním.*“ Inými slovami, antidiskriminačný zákon explicitne poskytuje spotrebiteľovi ochranu pred diskriminačným konaním a ustanovuje spôsoby, prostredníctvom ktorých sa môže domáhať svojich práv, ak je alebo bol dotknutý na svojich právach, právom chránených záujmoch alebo slobodách nedodržaním zásady rovného zaobchádzania.

Povinnosť rešpektovať zákaz diskriminácie v oblasti poskytovania tovarov a služieb je zakotvená aj vo viacerých smerniciach Európskej únie. V kontexte tohto odborného stanoviska je relevantnou **Smernica Rady 2000/43/ES z 29. júna 2000, ktorou sa zavádza zásada rovnakého zaobchádzania s osobami bez ohľadu na rasový alebo etnický pôvod** (ďalej ako „rasová smernica“). Predmetná smernica sa v zmysle čl. 3 písm. h) *vzťahuje na všetky osoby z verejného i súkromného sektora, vrátane verejných subjektov, pokiaľ ide o prístup k tovaru a službám, ktoré sú k dispozícii verejnosti, vrátane bývania, a ich poskytovanie.*

Dopravca vydal v súlade s § 4 ods. 4 zákona NR SR č. 56/2012 Z. z. o cestnej doprave **prepravný poriadok platný pre dopravné spoje XXX** (ďalej ako „prepravný poriadok“). V zmysle prepravného poriadku je dopravcom právnická osoba zapísaná v Obchodnom registri Okresného súdu XXX. Cestujúci je fyzická osoba, ktorá využíva služby XXX, poskytované dopravcom a na tento účel je s dopravcom povinná uzatvoriť prepravnú zmluvu. Oprávnený zamestnanec dopravcu je osoba (osobný pokladník, revízor, vodič, rušňovodič, vlakvedúci, dispečer, osoba poverená samosprávou, kontrolór prepravy, stevard) vybavená kontrolným odznakom, preukazom alebo identifikačnou kartou, ktorá je oprávnená vykonávať kontrolu cestovných dokladov a dávať cestujúcim pokyny a príkazy za účelom zaistenia ich bezpečnosti a plynulosti dopravy.

Nadväzujúc na uvedené, Stredisko pri právnej analýze posudzuje konanie dopravcu a nie oprávneného zamestnanca dopravcu vzhľadom na skutočnosť, že poskytovateľom služby je XXX, nie samotný vodič autobusu.

Prejavy správania, ktoré Poradňa popisuje môžu predstavovať **obťažovanie v zmysle antidiskriminačného zákona**. V zmysle § 2a ods. 4 antidiskriminačného zákona je „*obťažovanie také správanie, v dôsledku ktorého dochádza alebo môže dôjsť k vytváraniu zastráňujúceho, nepriateľského, zahanbujúceho, ponižujúceho, potupujúceho, zneuctujúceho alebo urážajúceho prostredia a ktorého úmyslom alebo následkom je alebo môže byť zásah do slobody alebo ľudskej dôstojnosti.*“ Požiadavka zastráňujúceho, nepriateľského, ponižujúceho, zneuctujúceho alebo urážlivého prostredia indikuje, že akt alebo akty, ktoré ho vytvárajú, **by mali dosahovať určitú**

extenzívnu či intenzívnu kvalitu konania majúceho znaky obťažovania. Extenzívne sa obťažovanie prejavuje najmä svojim časovým rozsahom. Ojedinele sa však môže vyskytnúť aj obťažovanie v intenzívnej kvalite ako obzvlášť závažný jednorazový akt obťažovania. Takéto intenzívne jednorazové akty často napĺňajú aj skutkovú podstatu niektorého trestného činu.¹

Stredisko v súvislosti s opísaným konaním dopravcu konštatuje, že **v rámci požiadavky intenzity napĺňa znaky obťažovania v zmysle antidiskriminačného zákona.** Uvedený záver deklaruje aj skutočnosť, že poškodené ženy podali trestné oznámenie pre podozrenie zo spáchania prečinu hanobenie národa, rasy a presvedčenia podľa § 423 Trestného zákona, pričom trestné vyšetrowanie v tejto veci aktuálne prebieha.

K záveru o obťažovaní, ktoré je jednou z foriem diskriminácie, možno dospieť iba v nadväznosti na jeho spojitosť s antidiskriminačnou legislatívou zakázaným motívom. V zmysle § 2 ods. 1 antidiskriminačného zákona: *„dodržiavanie zásady rovnakého zaobchádzania spočíva v zákaze diskriminácie z dôvodu pohlavia, náboženského vyznania alebo viery, rasy, príslušnosti k národnosti alebo etnickej skupine, zdravotného postihnutia, veku, sexuálnej orientácie, manželského stavu a rodinného stavu, farby pleti, jazyka, politického alebo iného zmýšľania, národného alebo sociálneho pôvodu, majetku, rodu alebo iného postavenia alebo z dôvodu oznámenia kriminality alebo inej protispoločenskej činnosti.“* V posudzovanom prípade ide o obťažovanie primárne z dôvodu rómskej etnickej príslušnosti dotknutých žien.

Rasová smernica neobsahuje obsahové vymedzenie pojmu rasový alebo etnický pôvod. Súdny dvor EÚ interpretoval etnickú príslušnosť ako pojem, ktorý *„vychádza z myšlienky, že spoločenské skupiny sa vyznačujú najmä spoločnou národnosťou, náboženskou vierou, jazykom, kultúrnym a tradičným pôvodom a životným prostredím.“*² Európska komisia proti rasizmu a intolerancii Rady Európy (ECRI) tiež prijala široký prístup k vymedzeniu rasovej diskriminácie, ktorá v sebe zahŕňa dôvody *„rasy, farby pleti, jazyka, náboženstva, štátnej príslušnosti alebo národného alebo etnického pôvodu.“*³

Samotný diskriminačný dôvod nie je potrebné dokazovať, avšak nevyhnutným predpokladom pre úspešné uplatnenie nárokov spojených s porušením práva na rovnaké zaobchádzanie, je **preukázanie príčinnej súvislosti medzi označeným chráneným dôvodom (etnicitou) a konaním dopravcu.** Atribútom príčinnej súvislosti je priamosť pôsobenia príčiny

---

¹ Boučková, P., Havelková, B., Koldinská, K., Kühnová, E., Kühn, Z., Whelanová, M.: Antidiskriminační zákon. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck. 2016, 544s.

² SDEÚ, C-83/14, *ČEZ Razpredelenie Bălgarija AD/Komisija za zaštita ot diskriminacija [VK]*, 16. júla 2015, bod 46.

³ ECRI, General Policy Recommendation No. 7 on National Legislation to Combat Racism and Racial Discrimination (Všeobecné politické odporúčanie ECRI č. 7 o národnej legislatíve na boj proti rasizmu a rasovej diskriminácii), CRI (2003)8, prijaté 13. decembra 2002, ods. 1 písm. b) a c).

na následok, pri ktorej príčina priamo predchádza následku a vyvoláva ho.⁴ Explicitné výroky dopravcu proti skupine rómskych aktivistiek možno považovať za dôkaz potrebný na zistenie rozhodujúcich skutočností a preukazujúci príčinnú súvislosť medzi označeným chráneným dôvodom a konaním dopravcu voči rómskym aktivistkám. **Podľa právneho názoru Strediska v posudzovanej právnej veci je dostatočne preukázaná príčinná súvislosť (kauzálny nexus) medzi etnicitou a konaním dopravcu.**

Stredisko súčasne zdôrazňuje skutočnosť, že **doprovca ospravedlnením sa rómskym aktivistkám priznal protiprávnosť konania**, ergo či došlo k porušeniu zákazu diskriminácie, nie je medzi stranami sporu sporné, spor spočíva iba v rovine uplatnených nárokov.

K druhej časti žiadosti o vydanie odborného stanoviska Stredisko uvádza, že nedisponuje dostatočnými relevantnými informáciami na posúdenie toho, či dopravca súčasne porušil aj § 2 ods. 3 antidiskriminačného zákona.

Záver

Slovenské národné stredisko pre ľudské práva v odbornom stanovisku primárne posudzovalo možné nedodržanie zásady rovnakého zaobchádzania v zmysle antidiskriminačného zákona. Na základe právneho posúdenia skutkových okolností prípadu konštatuje, že v posudzovanej právnej veci **došlo ku kumulatívnej identifikácii tzv. definičných znakov diskriminácie**, a teda k **porušeniu zákazu diskriminácie** v zmysle antidiskriminačného zákona.

S pozdravom

PhDr. Silvia Porubánová
výkonná riaditeľka

---

⁴ Rozsudok Najvyššieho súdu SR z 30. júna 2010, sp. zn. 5 Cdo 126/2009.